

Gregor Buß

Die Kollaboration von Katholischer Kirche und Geistlichen mit dem Staatssozialistischen Regime der DDR aus theologisch-ethischer Perspektive

Kolaborace katolické církve a kněží se státním režimem NDR z teologicko-etické perspektivy

Disertační práce předložená na KTF UK 1.6.2010

Posudek oponenta

Volba tématu předložené práce je sama o sobě odvážným a závažným počinem, a to ne jen ve vztahu k církevní a politické situaci v bývalé NDR, nýbrž i ve vztahu k situaci v bývalé ČSSR a nynější ČR. Šlo sice o dva různé státy, ale přesto státní církevní politika v nich měla značné paralely a závěry, k nimž Gregor Buss dochází, by pravděpodobně bylo možno alespoň částečně aplikovat i na situaci v naší zemi.

Přesto, že se o kolaboraci katolických duchovních se státním režimem do roku 1989 mnoho mluvilo, přesto toto téma zůstávalo do veliké míry neprozkoumané a předloženou práci je možno považovat za významný krok tímto směrem.

K obtížím historického zkoumání této práce jistě patří, že jde o téma stále ještě velmi živé a citlivé, neboť aktéři dotčených událostí jsou zpravidla ještě naživu. Zároveň autor práce je poměrně mladý a sám neprožil situaci, o níž píše. To by však zároveň mohlo být výhodou: Skutečnost, že autor práce nemůže mít osobní zkušenost se situací kolaborace se státní bezpečností, mu umožňuje teoretický odstup od skutečností, jež popisuje.

Předností práce je její metodické rozdělení na dvě části, na pojednání historické a etické. V historické části podává autor důkladnou analýzu situací a příčin, proč se občan NDR či kněz katolické církve stal spolupracovníkem Ministerstva pro státní bezpečnost.

V etické části práce předkládá její autor nejprve poměrně propracovaný nástin teorie morality, tedy zdůvodnění, proč je některé jednání považováno za dobré či za zlé. Práce má jasnou teologickou koncepci spočívající v zaměření na tři oblasti mravního uvažování: chtít, moci a poznávat. Zároveň to jsou tři oblasti případného omezení mravní zodpovědnosti.

Ve druhé z těchto oblastí, v možnostech jednání vyjádřených slovesem moci, vystupuje jako výrazné téma otázka etického konfliktu a kompromisu. Při obhajobě by bylo namístě vyjasnit postoj autora práce ke skutečnosti, že někteří autoři hodnotí uvážené kompromisní rozhodnutí za jistých okolností jako mravně nezávadné (Peter Fonk), podle jiných nemůže nikdy být zcela bez viny (Klaus Demmer), viz str. 241-242. Jestliže se člověk rozhodne pro menší zlo, znamená to, že se skutečně rozhodl pro

mravní či morální zlo? Jak lze tuto aporii řešit rozlišením morálního (moralisch) a mravního (sittlich) hodnocení činu? Která z těchto variant představuje vyšší etický závazek? Jak to souvisí se svědomím jednajícího člověka?

V opření o etickou teorii Immanuela Kanta a Tomáše Aquinského je vyzdvižen subjektivní faktor dominující v mravním hodnocení a v mravní zodpovědnosti. Tím jsou vymezeny podmínky toho, aby o nějakém skutku vůbec bylo možno uvažovat z mravního hlediska. Bez tohoto řádného teoretického rozboru podmínek mravního jednání by nebylo možno vyslovit soud o moralitě spolupráce kněží s Ministerstvem pro státní bezpečnost.

Důležitým rysem práce je, že s velikou důkladností buduje mravní teorii a rozpracovává pojmy vůle a její slabosti, možnosti jednání a poznání, a pak tuto teorii přímo aplikuje na situaci spolupracovníků Ministerstva pro státní bezpečnost podrobně z historického hlediska rozpracovanou v první části práce. Mravní zavrženíhodnost spolupráce, která by se mohla zdát samozřejmou, je teoreticky analyzována a zdůvodněna.

Historická a teoreticko etická část práce tedy nestojí pouze vedle sebe, nýbrž jsou přímo propojeny, teoretická etická stavba je použita k mravnímu hodnocení jednání spolupracovníka. V tom je velmi silně obsažen přínos této práce – spolupráci se „Stasi“ nestačí pouze ve všeobecnosti odsoudit, nýbrž úsudek je třeba řádně zdůvodnit.

Jako zdroje informací použil autor práce velké množství literatury a zejména akta Ministerstva pro státní bezpečnost.

Po stránce jazykové a formální je nutno práci označit za vzorovou.

Práci doporučuji k obhajobě.

23.8.2010

Dr. Libor Ovečka